

แนวความคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ผู้หนีภัยจากการสู้รบจากพม่ากับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพเพื่อการพึ่งตนเองกรณีศึกษา ศูนย์พักพิงชั่วคราวในประเทศไทย ผู้วิจัยได้นำเอาวิธีการ โดยศึกษาภายใต้กรอบแนวความคิด 4 ประการ ประการแรก คือ แนวคิดเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยจะทำให้เข้าใจถึงนิยาม ความแตกต่างกันของ สถานภาพของและสิทธิของผู้ย้ายถิ่น ประการที่สอง คือแนวคิดการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยอย่างถาวรในการทางแก้ไขถาวรสำหรับปัญหาของผู้ลี้ภัยในรูปแบบต่างๆ ตามข้อจำกัด เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน ประการต่อไปคือแนวคิดการฝึกอาชีพ จะช่วยให้เข้าใจถึงหลักการและวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมอาชีพ และแนวคิดประการสุดท้ายคือ แนวคิดการพึ่งตนเอง จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะและความสามารถในการพึ่งตนเองได้ของผู้ลี้ภัย ซึ่งรายละเอียดของแนวคิดทั้งสี่ มีดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้ลี้ภัย

แนวคิดเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยนี้ มีผู้ที่ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ผู้ลี้ภัย ตามนิยามในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย 1951 อันเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ผู้ลี้ภัยหมายถึง

ผู้ใดที่อยู่นอกอาณาเขตรัฐแห่งสัญชาติของตน อันเป็นผลจากเหตุการณ์ก่อนวันที่ 1 มกราคม 1951 และด้วยความหวาดกลัว ซึ่งมีมูลเหตุอันจะกล่าวอ้างได้ว่า จะได้รับการประหัตประหาร ด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ สมาชิกภาพในกลุ่มใดของกลุ่มหนึ่ง ไม่ว่าจะทางสังคม หรือทางด้านความคิดทางการเมืองก็ตาม และในขณะเดียวกัน บุคคลผู้นี้ไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะได้รับการคุ้มครองจากรัฐแห่งสัญชาติของตน เนื่องจากความหวาดกลัวดังกล่าวหรือนอกจากนี้ เป็นบุคคลไร้สัญชาติซึ่งอยู่นอกอาณาเขตรัฐที่เดิมมีถิ่นฐานพำนักประจำ แต่ไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะกลับไป เพื่อพำนักในรัฐดังกล่าวด้วยเหตุแห่งความหวาดกลัวที่กล่าวมาข้างต้น (*Convention on the status of refugee, 1951*)

กระทรวงการต่างประเทศ ได้บัญญัติความหมายของ ผู้ลี้ภัย ว่า “บุคคลที่พึงได้รับสิทธิตามอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพลี้ภัยปี พ.ศ.2494 อาทิ สิทธิในการรับความคุ้มครอง การได้รับการพิจารณาให้ไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สาม การทำงานและการได้รับการศึกษาเป็นต้น” (*กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย, 2528*)

ผู้ลี้ภัย หมายถึง บุคคลผู้ถูกบีบให้ต้องออกจากประเทศของตน อาจเนื่องมาจากภัยสงคราม ความขัดแย้งทางการเมือง หรือศาสนา โดยต้องการความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการคุ้มครองเป็นการชั่วคราว (*สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2547*)

มูลเหตุที่ประเทศไทยไม่ได้ลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของลี้ภัย ค.ศ.1951 และพิธีสารต่อท้าย ค.ศ.1967 ดังนั้น ไทยจึง ไม่มีพันธกรณีทางกฎหมายในอันที่จะต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาฯ ดังกล่าว ในสถานะ ผู้ลี้ภัย แต่ประเทศไทย ได้เรียกกลุ่ม ชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่า เช่นมอญ ไทยใหญ่ และกะเหรี่ยง ที่เข้ามาอาศัยในเขตแดนไทย ทั้งชั่วคราว หรือถาวร คนเหล่านี้ว่า “ผู้หนีภัยจากการสู้รบ” แทน ซึ่งความหมายของผู้อพยพตามทางไทย ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ให้ความหมายของ “ผู้อพยพ” ว่า ผู้อพยพหลบหนีภัยอันเนื่องมาจากการจลาจล การรบหรือการสงคราม และเข้ามาในราชอาณาจักร โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายคนเข้าเมือง (*พจนมวรรณ ขามัสเสถียร, 2527*) ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับความหมายของ *สภาพความมั่นคงแห่งชาติ* ที่ให้ความหมาย “ผู้อพยพ” ไว้ว่า เป็นบุคคลที่เข้าเมืองโดยไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองและอาศัยพักพิงอยู่เพียงชั่วคราวเพื่อรอการส่งกลับประเทศของตน หรือประเทศที่สาม (*กรมการปกครอง, 2536*)

หลักการปฏิบัติของปฏิบัติของประเทศไทยต่อผู้หนีภัยจากการสู้รบหนีภัยสงครามเข้ามาในประเทศไทยนั้น กระทรวงมหาดไทยได้ยึดถือและปฏิบัติตามประกาศห้ามคนต่างด้าวสัญชาติพม่าอพยพหลบภัยเข้ามาในราชอาณาจักรไทยเมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2519 กล่าวคือ บุคคลสัญชาติพม่าที่เดินทางเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก่อนวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2519 จะได้รับสถานะ “ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า” ซึ่งได้รับการผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในประเทศไทย ตามอำนาจของรัฐมนตรีกระทรวง มหาดไทย แต่ในกรณีที่บุคคลสัญชาติพม่าและชนกลุ่มน้อยสัญชาติพม่ากลุ่มอื่นๆที่เข้ามาในประเทศไทยหลังวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2519 จะถือว่าเป็น ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า และจะถูกดำเนินการตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2492 นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกผู้อพยพจากพม่าออกได้สองประเภทตามเหตุผลในการหลบหนีเข้ามา คือ หนีภัยการสู้รบอันเนื่องมาจากการปราบปรามจากฝ่ายรัฐบาลพม่า และต้องการเข้ามาเป็นแรงงานเพื่อหารายได้ (*สุภาศัพท์พรณ ขันชัยและคนอื่นๆ, 2546*)

ในปัจจุบันผู้หนีภัยจากการสู้รบในพม่า ที่อยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวในประเทศไทยที่จดทะเบียนจำนวน 139,990 คน สามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม (กฤษฎา อาชวานิจกุล และ ปราโมทย์ ประสาทกุล บก., 2548) กล่าวคือ

- 1) ผู้อพยพจากพม่า ที่ได้รับการจดทะเบียน ผู้อพยพเหล่านี้ทั้งหมดอาศัยอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวใน 4 จังหวัดที่ติดกับชายแดนพม่า กล่าวคือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีที่พักพิงชั่วคราว 4 แห่งคือ ที่บ้านใหม่ในซอช อำเภอเมือง บ้านแม่สุรินทร์ อำเภอขุนยวม บ้านกองคา-ศาลา อำเภอแม่สะเรียง และบ้านลามหลวง อำเภอสบเมย จังหวัดตาก มีที่พักพิงชั่วคราว 3 แห่งคือ ที่บ้านอุ้มเปี้ยม อำเภอพบพระ บ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง และบ้านนุโพ อำเภออุ้มผาง จังหวัดกาญจนบุรี มีที่พักพิงชั่วคราวแห่งเดียวคือ ที่บ้านคันชาง อำเภอสังขละบุรี และจังหวัดราชบุรี มีที่พักพิงชั่วคราวแห่งเดียวเช่นกัน คือ ที่บ้านถ้ำหิน อำเภอสวนผึ้ง ผู้ลี้ภัยเหล่านี้ ได้จดทะเบียนกับคณะกรรมการพิจารณาผู้ลี้ภัยระดับจังหวัด หรือ PAB (Provincial Admission Board) ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีหน้าที่กลั่นกรองและจดทะเบียนรับผู้อพยพเข้ามาในสถานที่พักพิง
- 2) ผู้อพยพจากพม่า ที่ยังไม่ได้จดทะเบียน เนื่องจากรัฐบาลไทยไม่อนุญาตให้ผู้อพยพรายใหม่เข้ามาอยู่ในสถานที่พักพิงอย่างเป็นทางการ เป็นผลให้ PAB ไม่ได้มีการประชุม และไม่มีการพิจารณาจดทะเบียนผู้อพยพรายใหม่มาเป็นเวลาสามปีแล้ว แต่ยังมีผู้อพยพจากประเทศพม่าหนีภัยการสู้รบเข้ามาเพิ่มขึ้น และเข้ามาอาศัยในสถานที่พักพิงที่กล่าวถึงในข้อ 1 อย่างไม่เป็นทางการ ในสถานที่พักพิงจึงมีผู้อพยพจากพม่า จำนวนหนึ่งที่ยังไม่ได้จดทะเบียน รายชื่อของบุคคลกลุ่มนี้จะได้รับการเสนอให้ PAB พิจารณาพิสูจน์บุคคล หลังจาก PAB ได้เริ่มทำหน้าที่อีกครั้ง
- 3) ผู้อพยพจากพม่า ที่ได้รับการพิจารณาให้มีสถานะเป็น Persons of Concern (POC) โดยส่วนใหญ่ คือชาวพม่าที่เป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีการศึกษาและหนีภัยการเมืองเข้ามา ในระยะแรกบุคคลกลุ่มนี้ไม่ได้อาศัยอยู่ในสถานที่พักพิงชั่วคราวเหมือนผู้อพยพจากพม่า สองกลุ่มแรก แต่อาศัยกระจัดกระจายในกรุงเทพฯ ในเขตเมืองของอำเภอแม่สอด และในจังหวัดกาญจนบุรี ต่อมารัฐบาลไทยกำหนดให้ตั้งแต่วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2548 เป็นต้นไป บุคคลเหล่านี้ต้องเข้าไปอยู่ในสถานที่พักพิงชั่วคราวเหมือนผู้อพยพสองกลุ่ม โดยสถานะภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมก่อนกลายมาเป็นผู้อพยพแล้ว ผู้อพยพประเภท POC นี้แตกต่างจากผู้อพยพประเภทที่ 1 และ 2 ที่อยู่ในที่พักพิงชั่วคราวมาก่อน เมื่อเข้ามาอยู่จึงไม่ได้อยู่ด้วยกันอย่างผสมกลมกลืนกันนัก แต่จะแยกกัน แม้จะอยู่ในที่พักพิง

ชั่วคราวที่เดียวกัน อีกประเด็นที่มีความแตกต่างกันคือ ผู้อพยพประเภท POC นี้จะได้รับการพิจารณาให้ไปอยู่ประเทศอื่น (Resettlement in the third country) ถ้าหากมีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ที่ประเทศนั้นๆ กำหนด ที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ

4) ผู้อพยพจากพม่าที่อยู่ในระหว่างการขอให้ได้สถานะเป็นผู้ลี้ภัย จาก UNHCR ผู้อพยพจากพม่าเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในที่พักพิงชั่วคราว แต่เป็นบุคคลที่ได้รับเอกสารรับรองจาก UNHCR ว่ากำลังอยู่ในระหว่างการขอสถานะเป็นผู้ลี้ภัย โดยปกติแล้วเอกสารนี้จะช่วยให้ผู้ลี้ภัยพ้นจากการถูกตำรวจจับกุม โดยจำนวนผู้อพยพประเภทนี้ยังไม่ทราบเป็นที่แน่นอน

ผู้หนีภัยจากการสู้รบ (Displaced Persons from Fighting)

เป็นคำศัพท์ที่รัฐบาลไทยโดยกระทรวงมหาดไทยใช้เรียกผู้หนีภัยจากการสู้รบชาวกะเหรี่ยงและชาวกะเหรี่ยง ที่พักพิงอยู่ในพื้นที่พักพิงรัฐบาลไทยยอมให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในอาณาเขตประเทศไทยได้ และยอมให้องค์กรระหว่างประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เข้าไป ดูแล ช่วยเหลือก็โดยมีข้อผ่อนผันและเงื่อนไขเกี่ยวกับ บุคคลกลุ่มนี้ 3 ประการคือ

1. ยินยอมให้อยู่ในอาณาเขตไทยได้เป็นการชั่วคราวเมื่อมีผู้หนีภัยจากการสู้รบข้ามชายแดนเข้ามา ประเทศไทยจะอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือให้พักพิงฯ ในพื้นที่ปลอดภัยบนพื้นฐานของมนุษยธรรม (Facilitate and assist them to a safe temporary shelter on humanitarian basis)
2. ผู้หนีภัยจากการสู้รบดังกล่าวนั้นต้องอยู่ในพื้นที่ที่ประเทศไทยจัดให้เท่านั้นและสถานที่นั้นเป็นเพียงพื้นที่พักพิงชั่วคราว (Temporary Shelter) มิใช่ศูนย์อพยพ (Refugee Camp)
3. เมื่อการสู้รบในประเทศของคนสิ้นสุดหรือเมื่อภาวะความไม่สงบความไม่ปลอดภัยดังกล่าวผ่านพ้นไปผู้หนีภัยจากการสู้รบต้องเดินทางกลับประเทศของคนทันทีโดยฝ่ายไทยจะเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือให้เดินทางกลับประเทศด้วยความปลอดภัยและมีเกียรติ (Facilitate and assist them to return to their home country with safety and dignity)

ดังนั้นเมื่อผู้หนีภัยจากการสู้รบไม่มีหลักฐานเป็นผู้อพยพจึงเป็น“ผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย” (Illegal Entrant) ภายใต้กฎบังคับแห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองของไทยและจากการที่ไม่มีฐานะเป็นผู้ลี้ภัย บุคคลเหล่านี้จึงไม่ได้อยู่ในฐานะที่จะได้รับการปฏิบัติหรือมีผลผูกพันตามหลักกฎหมายระหว่าง ประเทศเมื่อเหตุการณ์คลี่คลายก็อาจผลักดันกลับประเทศได้แม้ไม่สมัครใจและไม่ต้องผ่านกระบวนการ สอบสวน แยกประเภทหรือมีอาจเรียกร้องสิทธิเดินทางไปยังหลักแหล่งในประเทศที่สาม (พรพิมล ศรีโชติ, 2548)

ดังนั้นในการวิจัยในครั้งนี้จึงได้เลือกใช้คำว่า “ผู้หนีภัยจากการสู้รบ” โดยหมายถึงผู้อพยพชาวกะเหรี่ยงและชาวคะยาห์ ที่หลบหนีภัยจากการสู้รบจากพม่า เข้ามาพำนักในพื้นที่พักพิงชั่วคราว ตามความหมายของรัฐบาลไทย

2.2 แนวคิดการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยอย่างถาวร (Durable Solutions)

แนวคิดการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยอย่างถาวรนี้ ถือเป็นภาระหน้าที่การให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้ลี้ภัยของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยประจำสหประชาชาติ ในการหาทางแก้ไขถาวรสำหรับปัญหาของผู้ลี้ภัยโดยการช่วยเหลือจากรัฐบาลของประเทศที่เกี่ยวข้องและในกรณีที่ได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลก็จะทำให้องค์กรเอกชนร่วมช่วยเหลือด้วยเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ลี้ภัยในการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัย โดยภาระหน้าที่ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยประจำสหประชาชาติ ในส่วนที่เกี่ยวกับการแสวงหาลู่ทางยุติปัญหาผู้ลี้ภัย (สิทธิกาญจน์ วัชรคุปต์, 2545) มีอยู่ 3 แนวทาง คือ

2.2.1 การส่งกลับประเทศมาตุภูมิโดยสมัครใจ (Voluntary repatriation) คือการตัดสินใจของผู้หนีภัยจากการสู้รบที่ยินยอมจะเดินทางกลับประเทศที่ตนหนีภัยออกมา ซึ่งแนวทางนี้ ต้องเกิดจากความร่วมมือกัน 3 ส่วน คือ รัฐบาลของประเทศมาตุภูมิ รัฐบาลของประเทศที่ที่พักพิง และ สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยประจำสหประชาชาติ ในการดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ตามมาตรฐานสากล เพื่อช่วยเหลือให้ผู้หนีภัยจากการสู้รบ ได้กลับอย่างปลอดภัยและสมศักดิ์ศรี

2.2.2 ผู้ลี้ภัย ไปตั้งถิ่นฐาน ในประเทศที่สาม (Resettlement) คือการตั้งถิ่นฐานถาวรของในประเทศที่ยอมรับผู้ลี้ภัยให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานได้ โดยเป็นหน้าที่หลักของ สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยประจำสหประชาชาติ ในการเจรจากับประเทศที่จะรับลี้ภัยเพื่อให้ได้มาซึ่งจำนวน โควตาเข้าเมืองจากรัฐ

ของประเทศต่างๆ ซึ่งเคยเป็นผู้รับผู้ลี้ภัยให้ได้เข้าไปพักพิงอย่างถาวร เช่นประเทศ ออสเตรเลีย แคนาดา นิวซีแลนด์ และ สหรัฐอเมริกา

2.2.3 การให้ผู้ลี้ภัยตั้งถิ่นฐานในประเทศแรก (Local Resettlement) การให้ผู้ลี้ภัยตั้งถิ่นฐานในประเทศแรก จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ ผู้ลี้ภัยไม่มีความประสงค์ที่จะกลับประเทศเดิมของตน หรือ ในกรณีที่สภาวะการณ์ในประเทศเดิมนั้นยังคงมีความขัดแย้งรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันผู้ลี้ภัยก็ไม่มีโอกาสเดินทางไปประเทศที่สาม ดังนั้น แนวทางนี้จึงเป็นอีกหนึ่งทางออกของการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัย โดยแนวทางนี้มีเงื่อนไขที่ว่า ประเทศแรกให้ความยินยอมเห็นด้วยเท่านั้น

จากสภาพการณ์ที่สถานการณ์ที่ซิดเซี่ย ทำให้สำนักงานข้าหลวงใหญ่ฯ ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ได้มีหลักการดำเนินงานเพิ่มเติมขึ้นมารองรับสภาพการณ์ดังกล่าว นั่นคือ “Convention plus” (www.unhcr.org) เพื่อการดำเนินการแก้ไขปัญหาความช่วยเหลือให้ผู้ลี้ภัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเมื่อการประชุมครั้งที่ 4 ของข้าหลวงใหญ่แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2547 Mr. Kamel Morjane ผู้ช่วยเลขาธิการสำนักข้าหลวงใหญ่ฯ ได้เรียกร้องให้รัฐชาติต่างๆ ในการมีส่วนร่วมต่อการแก้ไขปัญหาสถานการณ์การลี้ภัยที่ซิดเซี่ย และได้เสนอแนะกลไกในการใหม่ ในการเตรียมการสำหรับการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยอย่างถาวรอย่างเร่งด่วนต่อวิกฤติที่ก่อตัวขึ้นในขณะนี้ พร้อมกันนี้ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาและ ความพยายามในการบูรณาการเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้มาก่อนให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืน

โดยอนุสัญญา Convention Plus เป็นความพยายามของนานาชาติในการริเริ่มและร่วมมือของ UNHCR โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มการปกป้องและดูแลผู้ลี้ภัยที่เกิดขึ้นทั่วโลกและมีการมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยผ่านข้อตกลงพิเศษ ที่เกิดจากกระบวนการหารือและการเจรจาร่วมกันของรัฐชาติและองค์กรพันธมิตร เพื่อนำไปสู่ความช่วยเหลือและนำไปสู่ความมั่นคงของของตกลงร่วมกัน

ทั้งนี้เพราะอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 และฉบับต่อท้าย ค.ศ. 1976 เป็นบทบัญญัติสำคัญในการกำหนดความรับผิดชอบของรัฐชาติ ในการปกป้องผู้ลี้ภัยถึงแม้ว่าบทบัญญัตินั้นจะยังมีอยู่ แต่สภาพของปัญหาการลี้ภัยในโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และความพยายามที่จะหาแนวทางดำเนินการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและทันต่อสถานการณ์ จึงได้มีการเพิ่มขึ้นของข้อตกลงพิเศษต่างๆ ที่มีเป้าหมายในการจัดการความท้าทายของปัญหาผู้ลี้ภัยในปัจจุบัน

และในอนาคตโดยมีพื้นฐานมาจากจิตสำนึกของความร่วมมือระหว่างประเทศและอนุสัญญา Convention Plus นำไปสู่ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากขึ้น แตกต่างจากเดิมที่ในอดีต UNHCR มักจะร่วมมือทำข้อตกลงกับรัฐชาติต่างๆ เช่นการทำข้อตกลงกับรัฐบาลของรัฐชาตินั้น และโดยส่วนใหญ่จะเน้นหนักต่อสถานการณ์เฉพาะเจาะจง ซึ่งจากประสบการณ์ที่ได้รับทำให้เกิดแนวคิดที่จะขยายขอบเขตของข้อตกลงและเป็นการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของรัฐชาติและกลุ่มที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ด้วยซึ่งประเภทที่ข้อตกลงจะเน้นหนักให้ความสำคัญนั้นมีด้วยกัน 3 ลำดับของความท้าทาย คือ

- ยุทธศาสตร์การใช้ การกลับไปตั้งถิ่นฐาน เป็นเครื่องมือในการปกป้อง การแก้ไขปัญหาดวาระ และแบ่งปันความรับผิดชอบที่เป็นรูปธรรม (Resettlement) เช่นการจัดและเตรียมความพร้อมในการกลับไปตั้งถิ่นฐาน

- การเพิ่มประสิทธิภาพของการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาให้ตรงกลุ่มเป้าหมายในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยอย่างถาวร ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศที่ลี้ภัย หรือกลับภูมิลำเนาเดิม (Targeting of development assistance) ตัวอย่างเช่น โครงการพึ่งตนเอง (Self-Reliance) โดยผ่านยุทธศาสตร์ของการพัฒนาความช่วยเหลือเพื่อผู้ลี้ภัย (Development Assistance for Refugee) ทั้งนี้เพื่อที่จะหาทางออกในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่มีเป้าหมายแก่ผู้ลี้ภัย ผู้กลับไปตั้งถิ่นฐาน และผู้พลัดถิ่น สามารถที่จะจัดการและดูแลชุมชนของตนเองได้

- การสร้างความชัดเจนในความรับผิดชอบของรัฐชาติในสถานการณ์ การเคลื่อนย้ายอย่างผิดปกติวิสัยครั้งที่สองของผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่พักพิง เมื่อมีการอพยพโดยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง จากประเทศแรกเข้าไปยังอีกประเทศหนึ่ง (Irregular secondary movements) ประเด็นที่เกี่ยวข้อง คือ การรับผู้ลี้ภัยเข้าประเทศ ขั้นตอนกระบวนการที่มีความเสมอภาคและมีประสิทธิภาพ เส้นทางที่ปลอดภัยในการเข้าถึงการปกป้อง สาเหตุที่ทำให้มีการเคลื่อนย้ายครั้งที่สองและการริเริ่มในการสร้างประสิทธิภาพในการปกป้อง

โดยยุทธศาสตร์ทั้งสามข้อข้างต้นจะได้มีการหารือเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันและการพิจารณาที่สามารถพึ่งพาอาศัยกันและการรวมตัวกันของข้อตกลงจากหลายๆฝ่าย ต่อสถานการณ์เฉพาะ (Situation-specific) ที่ถูกออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัย ซึ่งอนุสัญญา Convention Plus มีความพยายามที่จะสนับสนุนและช่วยเหลือในการพัฒนาข้อตกลงต่างๆเหล่านี้

2.3 แนวคิดการฝึกอบรมอาชีพ (Vocational Training)

ปัจจุบันเป็นเรื่องที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปแล้วว่า ความรู้จากระบบการศึกษาในโรงเรียนอย่างเดียวไม่อาจเพียงพอสำหรับการประกอบอาชีพหรือการทำงาน การประกอบอาชีพหลายอย่างนั้น ต้องการความรู้ ความชำนาญพิเศษ เฉพาะเจาะจงตามความเหมาะสมกับสภาพของงาน แรงงาน จำเป็นต้องได้รับการฝึกอาชีพ การเตรียมเข้าทำงาน การฝึกยกระดับฝีมือ การฝึกใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้รับกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทำให้ระบบการฝึกอาชีพ ได้รับการยอมรับมากขึ้น ในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญในการวางโครงการพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2.3.1 ความหมายของการฝึกอบรม

แนวคิดการฝึกอบรมอาชีพ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษ ว่า Vocational Training โดยความหมายของคำเน้นหนักที่การฝึกอบรม (Training) เพื่อประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ในอาชีพ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

F. Harbison and C. Myers (1964) ได้ให้ความหมายของคำว่าฝึกอบรม ว่าหมายถึงกระบวนการที่จะเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ฝึกฝีมือในการทำงาน (Skills) และความสามารถ (Capacity) ของบุคคลทั้งหมดในสังคมใดสังคมหนึ่ง

D. Beach (1970) ได้ให้ความหมายของ การฝึกอบรม ว่าเป็น กระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และมีความชำนาญเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมุ่งเน้นให้บุคคลรู้เรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavior) ของบุคคลไปในทางที่ต้องการ

น้อย ศิริโชค (2524) ได้ให้ความหมายของ การฝึกอบรมว่าเป็นการฝึกอบรมเป็นขบวนการอย่างหนึ่งที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) และ (Skills) ให้แก่ผู้เข้ารับการอบรม

เครือวัลย์ สิมอภิชาติ (2531) ได้ให้ความหมายของ การฝึกอบรมว่า การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning) เฉพาะอย่างของบุคคล เพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ทักษะหรือ

ความชำนาญ และทัศนคติ อันเหมาะสมจนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม และทัศนคติเพื่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ เพื่อยกมาตรฐานการปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นและทำให้มีบุคลากรมีความก้าวหน้าในอาชีพการงาน

เขาวรัตน์ เรื่องสาตรา (2540) ได้ให้ความหมายของคำว่าฝึกอบรม ว่าหมายถึง การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอน โดยมีจุดหมายให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และพฤติกรรม ไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศุภชัย บุตรเวียงพันธ์ (2546) ได้ให้ความหมายการฝึกอบรม ว่าเป็นกระบวนการที่ดำเนินการไปตามขั้นตอน เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ แก่ผู้รับการฝึกอบรมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในอาชีพการงานที่รับผิดชอบ ได้อย่างมีประสิทธิภาพควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งคุณธรรมจริยธรรมด้วย

จากความหมายที่ต่าง ๆ กัน ในข้างต้น พอสรุปความหมายที่ประยุกต์ใช้กับความหมายของคำว่า การฝึกอบรมอาชีพ ได้ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นขั้นตอน โดยการเพิ่มพูน ความรู้ ทักษะ และความสามารถทางด้านอาชีพเฉพาะด้าน แก่ผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพที่ดีขึ้น

2.3.2 หลักการในการจัดการฝึกอบรมอาชีพพระยะชั้น

หลักการในการจัดการฝึกอบรมอาชีพพระยะชั้นที่จะมีประสิทธิภาพและอำนวยประสิทธิผล (*คณะผู้เชี่ยวชาญการวางแผนการศึกษากับการวางแผนกำลังคน, 2531*) มีลักษณะดังนี้

- การจัดการฝึกอบรมอาชีพพระยะชั้นจะต้องมีเป้าหมาย พร้อมทั้งขั้นตอนและระดับ ด้านความรู้ และทักษะที่ผู้ได้รับการฝึกอบรมอาชีพพระยะชั้นพึงมีอย่างชัดเจน หลังจากได้รับการอบรมแล้ว
- การจัดการฝึกอบรมอาชีพพระยะชั้นจะต้องจัดให้ครบวงจร กล่าวคือ จะต้องคำนึงถึง ความเป็นไปได้สูงในการมีงานทำ อันหมายถึงการประกอบอาชีพส่วนตัว หรือการเพิ่มรายได้หรือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพของผลผลิต หรือความก้าวหน้าในอาชีพนั้นด้วย

- การจัดการฝึกอาชีพพระยะชั้นต้องมีลักษณะยืดหยุ่น คัดแปลง และปรับปรุงได้เสมอ มีความคล่องตัวสูง และเน้นให้ได้ความรู้ โดยเฉพาะทักษะซึ่งเป็นผลของการฝึกอบรมให้มากยิ่งขึ้น

- การจัดการฝึกอาชีพพระยะชั้นต้องมีมาตรการเบื้องต้นในการควบคุมคุณภาพด้านทักษะและความรู้ของผู้รับการฝึกอบรม โดยหน่วยงานที่จัดการฝึกอบรมพระยะชั้น

- แนวความคิดในการจัดการฝึกอาชีพพระยะชั้นจะต้องใช้วิธีมองย้อนหลัง กล่าวคือศึกษาด้านวัตถุดิบในท้องถิ่นและแรงงานในท้องถิ่นที่มีอยู่ ตลอดจนความต้องการฝึก ความเป็นไปได้ในการตลาดของผลิตภัณฑ์ แล้วจึงวางแผนการฝึกอาชีพพระยะชั้น และวางแผนการดำเนินงานเป็นขั้นตอนเพื่อให้มีรายได้

- การให้บริการการฝึกอาชีพพระยะชั้นจะต้องคำนึงถึงผู้ไม่มีงานทำเป็นกลุ่มเป้าหมายอันดับแรก และผู้ทำงานต่ำระดับเป็นอันดับต่อมา มากกว่าจะจัดบริการระดับความรู้ให้แก่ผู้มีงานทำอยู่แล้ว หรือผู้ที่เพียงต้องการความรู้พิเศษ แต่ไม่มีแผนการใช้ความรู้ดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรมีจำกัด

2.3.3 วัตถุประสงค์ของการจัดการฝึกอาชีพพระยะชั้น

- เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ได้คุณภาพที่สอดคล้องตามความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและให้ได้ปริมาณเพียงพอตามสาขาอาชีพต่างๆ
- เพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงาน การทำงานต่ำระดับทั้งด้านรายได้และเวลาการทำงาน
- เพื่อเพิ่ม โอกาสในการยกระดับฝีมือแรงงาน
- เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมอย่างรวดเร็ว
- เพื่อสร้างระบบกลไกการประสานงานการฝึกอาชีพพระยะชั้นให้ครบวงจรทั้งใน หน่วยงานของรัฐและเอกชน อันจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการฝึกอาชีพพระยะชั้น (คณะผู้เชี่ยวชาญการวางแผนการศึกษากับการวางแผนกำลังคน, 2531)

2.4 แนวคิดการพึ่งตนเอง (Self-reliance)

แนวคิดการพึ่งตนเองเป็นความพยายามที่จะส่งเสริมศักยภาพของคน หรือชุมชน และเป็น การลดการพึ่งพาความช่วยเหลือในด้านต่างๆจากบุคคลอื่น ซึ่งแนวคิดนี้ถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการพัฒนาเพื่อให้คนหรือชุมชนสามารถพัฒนาตนเองได้เองในด้านต่างๆสำหรับแนวคิดการพึ่งตนเองมีผู้ให้ ความหมายไว้เป็นนัยต่างๆ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

Gultune, J (1981) ให้ความหมายของการพึ่งตนเอง ว่าหมายถึง กลุ่มหรือสังคมที่มีการจัดระบบ เพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตน ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเองด้ว การร่วมมือกับคนอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่าหมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์ การพึ่งตนเองได้ มีทั้งในระดับปัจเจกชน (Individual) และระดับชุมชน (Community) กล่าวคือ การพึ่งตนเองได้ของปัจเจกชนหมายถึง การที่บุคคลสามารถ ดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ ส่วนการพึ่งตนเองได้ของชุมชน หมายถึงการที่ชุมชนมีความสามารถในการ กระทำระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอตามกฎระเบียบของสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละคนหรือ เป้าหมายร่วมกัน

วรรณิ แกมเกตุ (2545) ให้ความหมายการพึ่งตนเอง คือ การที่บุคคลหรือชุมชนมีความสามารถ ในการดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเองให้บรรลุเป้าหมายของตนเองหรือชุมชน โดยอาศัย ความพยายามและความสามารถของตนเอง และ/หรือร่วมมือกับผู้อื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน เพื่อให้ตนเองหรือชุมชนสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีอิสระ มั่นคง สมบูรณ์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ สมาชิกมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง เชื่อมมั่นในศักยภาพและมีความสามารถของคน มีความคิดที่จะรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมมือ ร่วมปฏิบัติอย่างค่อเนื่อง และร่วมรับผลประโยชน์

กาญจนา แก้วเทพและ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเอง แยกออก ได้เป็น ในเชิงปัจเจกบุคคลว่า เป็นกิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกชน และครัวเรือน เพื่อบรรลุถึง การมีหลักประกันของการดำรงชีพของเขา แต่ความหมายในลักษณะของกลุ่ม หมายถึง สังคม (ชุมชน)

ที่มีการจัดระเบียบระบบเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนอง ความต้องการ ของตนเอง (Self-fulfillment) ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง โดยการร่วมมือ กับคนอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ชุมชนมีอิสระในการตั้งเป้าหมายในการดำเนินการ ให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยความพยายามและกำลัง ของตนเอง

นอกจากนี้ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2529) ให้ความหมายของการพึ่งตนเอง ไว้ว่า

1. การพึ่งตนเองเป็นความสามารถที่เป็นตัวของตนเองในทางความคิด โดยมีทักษะ การมอง ปัญหาต่างๆการตัดสินใจด้วยตนเอง
2. ในการตัดสินใจดำเนินการ โดยสถาบันของชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนทั้งในด้านการ แก้ปัญหาและในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน
3. เป็นการพึ่งตนเองที่ไม่นำไปสู่การพึ่งพา เป็นการพึ่งพาอาศัยกันอย่างรู้เท่าทัน
4. กรอบการมองจะต้อง ไม่มุ่งแข่งขันกันหรือไม่ครอบงำเหนือกว่าแต่เป็นการสู่ความเป็นไทต่อกันและ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2529) ได้กำหนดการวัดการพึ่งตนเอง โดยดูจากสภาวะ สมดุล ระหว่างปัจจัยต่างๆ คือ ปัจจัยด้านความต้องการ กับปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการ กล่าวคือ ถ้าการตอบสนองความต้องการ ไม่อาจกระทำด้วยตนเองได้ ก็แสดงว่าพึ่งตนเองไม่ได้ แต่ถ้า สามารถตอบสนองความต้องการ โดยการกระทำของเราเองได้ ก็ถือว่า เราพึ่งตนเองได้ การพัฒนาเพื่อให้ สามารถพึ่งตนเอง ได้นั้น จะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังนี้

1. การรู้จักตนเอง คือมีความรู้เกี่ยวกับตนเองในด้านความสามารถและปัญหาของตน
2. การรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง
3. การพัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิมมาใช้ให้เป็นประโยชน์
4. การปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น หรือมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
5. การเพิ่มขีดความสามารถให้แก่ตนเอง

จากการศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือของประเทศไทย *Chaiumporn, S (1987)* ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการพึ่งตนเอง ว่าประกอบด้วย

1. ความสามารถทางการเมือง (Political Capacity) ประกอบด้วย
 - 1.1 ความสามารถในการรับข่าวสาร (Information Awareness)
 - 1.2 การมีส่วนร่วม (Participation)
 - 1.3 ความสามารถในการแก้ไขปัญหา (Problem-Solving Capacity)
2. ความสามารถทางเศรษฐกิจ (Economic Capacity) ประกอบด้วย
 - 2.1 การบรรลุถึงระดับประทังชีพด้านอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย (Attainment of Subsistence Level of Food Clothing and Shelter)
 - 2.2 ภาวะดุลยภาพของรายได้และรายจ่าย (Balance of Income and Expenditure)
 - 2.3 การใช้ทรัพยากร (Pattern of Resource Consumption)
3. บัณฑิตทางจิตใจที่มีผลกระทบต่อความพยายามพึ่งตนเอง (Psychologically Self-Reliance Spirit) ประกอบด้วย
 - 3.1 ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence)
 - 3.2 ความรับผิดชอบ (Responsibility)
 - 3.3 ความคิดริเริ่มในการรวมกลุ่มเพื่อความสำเร็จของงานภายใต้การทำงานร่วมกัน (Initiative in Establishing Mutual Co-operation)
4. บัณฑิตทางสังคม (Social Dimension) ประกอบด้วยการสร้างความสัมพันธ์ในการทำมาหากิน บัณฑิตข้างต้นสามารถอธิบายลักษณะเด่นของการพึ่งตนเองโดย ภาพรวมว่าประกอบด้วย
 1. กำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจของตนเองได้
 2. มีความสามารถที่จะบรรลุถึงความต้องการของตน
 3. สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่
 4. มีความพอใจภูมิใจในตนเอง

จากความหมายของการพึ่งตนเองที่หลากหลายดังกล่าวที่ระบุไว้ในข้างต้น สามารถสรุปแนวคิดการพึ่งตนเองได้ว่าเป็นผลจากความพยายามของบุคคล หรือชุมชน ในการที่จะเป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นใน ศักยภาพและความสามารถของตน ในการคิดและแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง ลดการพึ่งพาผู้อื่น และสามารถดำรงตนได้อย่างมีอิสระ โดยสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง และชุมชนได้ ทั้งนี้จะต้องเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มากกว่าจะเป็นการแข่งขันต่อกัน

สำหรับระดับของการพึ่งตนเองได้นั้น Rogge. (1987) ได้มีการแบ่งระดับของการพึ่งพาตนเองของผู้ลี้ภัย ในการชีวิตว่าเมื่อใดที่การพึ่งตนเองของผู้ลี้ภัยบรรลุผลได้เมื่อตั้งถิ่นฐานใหม่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่

การช่วยเหลือตนเอง (Self-Help) หมายถึง คือระดับที่ส่งเสริมให้ผู้หนีภัยฯสามารถสร้างกระท่อม แฝ้วถางที่ดิน และพัฒนาการบริการต่างๆของพวกเขา

การสนับสนุนตนเอง (Self-Support) คือระดับที่ เมื่อยามที่ผู้ลี้ภัยตั้งถิ่นฐาน ในชนบทแล้ว อย่างน้อยผู้ลี้ภัยสามารถผลิตอาหารเพื่อการบริโภค เป็นการที่ผู้ลี้ภัยต้องเตรียมที่ดิน และเพาะปลูกพืช ให้เพียงพอสำหรับบริโภคตลอดทั้งปี ขั้นตอนนี้ไม่ได้กระทำได้ง่าย แต่ต้องใช้เวลาหลายปีต่อเนื่องจึงจะผ่านได้

การเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Reliance) เป็นขั้นที่หลังจากที่ผู้ลี้ภัยสามารถผ่านขั้นตอนการสนับสนุนตัวเองได้ โดยการเพาะปลูกเพื่อบริโภคได้ และจำหน่ายผลผลิตส่วนเกินเพื่อเป็นรายได้ การบริการ ขายแรงงาน ดังนั้นจึงต้องการความช่วยเหลือเพียงเล็กน้อย หรือ ไม่ต้องการความช่วยเหลือเลย ความช่วยเหลือจากภายนอกยังมีความจำเป็น ในการทำให้การตั้งถิ่นฐานใหม่ดำเนินการได้ต่อไป ตัวอย่างเช่น การจัดการที่ดินส่วนรวมจากภายนอกพร้อมทั้งค่าน้ำมัน ระบบการจัดการน้ำในชุมชนที่ผู้ลี้ภัยจำเป็นต้องจัดหาให้แบบไม่มีค่าธรรมเนียมการใช้น้ำ

การพึ่งพาตนเอง (Self-Sufficiency) อย่างที่เกริน ไวซ์ข้างคั้นว่า การพึ่งพาตนเองได้นั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เพราะการพึ่งพาตนเองได้นั้น ไม่ได้หมายถึงแค่การที่พึ่งพาความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากรัฐเท่านั้น แต่ต้องเป็นการที่ได้ความช่วยเหลือที่ไม่น้อยกว่าคนพื้นเมือง กล่าวคือผู้ลี้ภัยที่สามารถพึ่งพาตนเองได้นั้น กลังจากที่ปรับตัวเข้ากับชุมชนได้แล้ว มีการจ่ายภาษีแก่สังคม ในระดับนี้ผู้ลี้ภัยควรที่จะได้รับสิทธิและการบริการ ที่เท่าเทียมหรือ ไม่น้อยกว่าคนพื้นเมือง รวมทั้งสิทธิ และหน้าที่พลเมือง ถ้าได้อาศัยอยู่เป็นการถาวร หรืออย่างน้อยถ้าอาศัยอยู่มาเป็นระยะยาวนานแล้ว รวมถึงการมอบสัญชาติให้แก่ผู้ลี้ภัย

โดยสรุป การศึกษาเรื่องผู้หนีภัยจากการสู้รบจากพม่ากับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพเพื่อ
 การพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาพื้นที่พักพิงชั่วคราวในประเทศไทย ได้อาศัยแนวคิดทั้ง 4 ตามข้างต้น คือ
 แนวคิดเกี่ยวกับผู้ลี้ภัย แนวคิดการแก้ปัญหาผู้ลี้ภัยอย่างถาวร แนวคิดการฝึกอบรบอาชีพ และแนวคิดการ
 พึ่งตนเอง กล่าวคือ เพราะผู้หนีภัยจากการสู้รบในพื้นที่พักพิงฯ ไม่ได้รับสถานะเป็นผู้ลี้ภัยเนื่องจาก
 ประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญา ค.ศ.1951 และและพิธีสารต่อท้าย ค.ศ.1967 จึงมีผลต่อการ
 ดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อผู้หนีภัยจากการสู้รบในพื้นที่พักพิงฯ ประกอบกับเหตุการณ์ความ
 ขัดแย้งในประเทศพม่ายังคงไม่สงบ จึงเป็นการยากในการใช้แนวทางการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยอย่างถาวร
 ตามแนวคิดดังกล่าว แต่เมื่อเวลาผ่านไป การให้ความช่วยเหลือทางด้านอาชีพจึงกลายเป็นกิจกรรมที่
 มีความจำเป็น ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้หนีภัยจากการสู้รบเอง ในการก่อให้เกิดอาชีพ เกิดรายได้ ลด
 ปัญหาการพึ่งพิงทางศูนย์ ลดปัญหาการลักลอบหนีไปทำงานข้างนอกพื้นที่พักพิงฯ โดยความคาดหวัง
 สูงสุดของโครงการฝึกอาชีพคือผู้หนีภัยจากการสู้รบสามารถพึ่งตนเองได้หลังจากที่เข้าร่วม โครงการ
 การส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ โดยสามารถนำทักษะและความรู้เกี่ยวกับอาชีพ ไปประยุกต์ใช้ใน
 ชีวิตประจำวันและนำไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ทั้งในขณะที่อยู่ในพื้นที่พักพิงฯ
 และในอนาคตเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานใหม่และรวมกันอยู่เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้

2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การลี้ภัยนั้นเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากความขัดแย้งที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั่วโลก หลายๆประเทศก็ได้ประสบกับปัญหาการลี้ภัยระหว่างประเทศ และได้มีการศึกษาไว้หลากหลายหัวข้อ พื้นที่ที่ศึกษาตัวอย่างเช่นประเทศในยุโรป แอฟริกา และเอเชีย เป็นต้น ส่วนในกรณีของผู้หนีภัยชาวพม่า โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพในพื้นที่พักพิงๆ ของชาวพม่ายังไม่มากนัก แต่อย่างไรก็ดี ก็สามารถนำเอาประเด็นที่มีความใกล้เคียงกับการลี้ภัยและการฝึกอาชีพแก่ผู้ลี้ภัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศมาพอสมควร ดังนี้

ประสบการณ์และสถานการณ์การอพยพหนีภัยเข้ามาในประเทศไทย

ประสบการณ์ของไทยต่อการอพยพลี้ภัยเมื่อ พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา คลื่นผู้ลี้ภัยชาวจีนอินโดจีนเข้าอพยพเข้ามาในประเทศไทย ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-ลาว และไทย-กัมพูชา ในครั้งนั้นนับว่าเป็นปัญหาที่หนักหนาเกินกว่าที่ประเทศไทยจะแบกรับภาระนี้ได้โดยลำพัง ทั้งนี้ฝ่ายไทยได้ขอความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศอื่น ในการรับฝึชขอร่วมกันสำหรับการดำเนินการให้ความช่วยเหลือและปกป้องผู้ลี้ภัยเคมิที แต่ละองค์กรพัฒนาเอกชนก็จะดำเนินการเป็นเอกเทศ แต่เมื่อมีจำนวนองค์กรที่เพิ่มมากขึ้น จึงเกิดปัญหาในการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน จึงได้มีการตั้ง Committee for Coordination of Services for Displaced People in Thailand (CCSDPT) ขึ้นมาเพื่อกำกับดูแล พร้อมทั้งประสานงานองค์กรเอกชนเหล่านี้ให้มีความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐบาลไทย สถานทูตประเทศต่างๆ และแม้แต่องค์กรเอกชนด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อลดความซ้ำซ้อนของงานที่ดำเนินการ และก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Chantavanich & Reynolds, Eds., 1988) ทั้งนี้ รัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายโดยรักษาความสมดุลระหว่างหลักมนุษยธรรมและหลักของความมั่นคงของรัฐเป็นสำคัญ รวมทั้งกรณีการอพยพหนีภัยสงครามจากพม่าเข้ามาพักพิงในประเทศไทยด้วยเช่นกัน

การอพยพหนีภัยสงครามจากพม่าเข้ามาพักพิงในประเทศไทยในปัจจุบัน มีสาเหตุจากหลายๆ สาเหตุประกอบกัน ได้แก่ ความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองของพม่า ปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐบาลไทยและพม่า ที่เป็นปัจจัยให้เกิดการอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย (พรทิมล ตรีโชติ, 2548) การอพยพมีหลายระลอก และหลายช่องทางผ่านแดน เมื่อเข้ามาแล้ว ได้มาอาศัยอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวทั้ง 6 แห่ง ในเขตอำเภอท่าสองยาง ซึ่งต่อมามีปัญหาด้านการช่วยเหลือและควบคุม และเพื่อให้เกิดการดูแลผู้

หนักข์มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น จึงได้จัดตั้งพื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละเป็นพื้นที่รองรับผู้หนีภัยจากการสู้รบ ตั้งแต่ พ.ศ. 2539 เป็นต้น พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละ ตั้งอยู่ที่ บ้านแม่ออกผารู หมู่ที่ 9 ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก มีพื้นที่ประมาณ 1, 148 ไร่ ตั้งขึ้นเพื่อรองรับผู้หนีภัยจากการสู้รบทั้ง 6 แห่ง ตั้งแต่ปี.พ.ศ.2539 เป็นต้นมา ภายในพื้นที่ที่มีประชากรประมาณ 7, 526 ครอบครัว 44, 463 คน โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 โชน 17 กลุ่มบ้าน คือ โชน A โชน B โชน C แต่ละโชนมีจำนวน 5, 5 และ 7 กลุ่มบ้านตามลำดับ โดยมีลำดับการปกครองในระดับต่างๆ คือ คณะกรรมการกลุ่มบ้าน คณะกรรมการของโชน คณะกรรมการของพื้นที่พักพิง เป็นการบริหารงานภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย โดยมีปลัดอำเภอท่าสองยาง เป็นหัวหน้าพื้นที่พักพิงฯ เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยมีหน้าที่ในการจัดทำทะเบียน การประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน การควบคุมตรวจสอบและระวังป้องกัน มิให้ผู้หนีภัยกระทำความผิดกฎหมายไทย การปฏิบัติการทางจิตวิทยาและการข่าว และการประสานการปฏิบัติกับหน่วยงานทหารและตำรวจ (เอกสารประกอบการบรรยาย, ม.ป.ป.)

J. Landberink. (2002) ได้ศึกษาสำรวจด้านการศึกษาภายในพื้นที่พักพิงฯ ทั้ง 9 แห่ง โดยการสำรวจประชากรตัวอย่างจำนวน 932 ตัวอย่าง พบว่า ร้อยละ 95 ของผู้ถูกสัมภาษณ์เกิดในประเทศมาก่อนการอพยพหนีภัยการสู้รบมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตนานทถึงร้อยละ 86 อาชีพเดิมคืออาชีพทางการเกษตรร้อยละ 54 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ด้านการศึกษาร้อยละ 65 ได้รับการศึกษามากกว่าระดับประถมศึกษา ในส่วนด้านอาชีพและรายได้ เกือบครึ่งหนึ่งคือ ร้อยละ 43 ไม่มีรายได้ และร้อยละ 68 ไม่ได้ประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่เดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 54 และอาชีพที่คาดหวังก็ คือ เกษตรกรรม ร้อยละ 54 เช่นกัน แต่สิ่งที่น่าสนใจคือเมื่อสอบถามนักเรียนจำนวน 170 คน ไม่มีผู้ใดเลยที่จะสนใจประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรมและปศุสัตว์หลังจากกลับไปยังประเทศพม่า

การจัดการปัญหาผู้ลี้ภัย

การลี้ภัยนั้นเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดจากความขัดแย้งที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั่วโลก หลายๆประเทศ ทั้งในประเทศในยุโรป แอฟริกา และเอเชีย การลี้ภัยในแต่ละภูมิภาคและแต่ละประเทศก็จะสาเหตุที่แตกต่างกันไป และความหนักเบาของปัญหาก็แตกต่างกัน รวมทั้งระยะเวลาในการลี้ภัย จนกระทั่งหาทางออกได้ก็จะแตกต่างกันด้วยเช่นกัน *Rolfe และ Harper (1987)* ได้ศึกษาถึงการลี้ภัย และได้จำแนกระยะเวลาของผู้ลี้ภัยขึ้น เพื่อแสดงและระบุระยะเวลาของการให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะตามเวลาของการพึ่งพิงและการพึ่งตนเอง คือ

ระยะที่ 1. ภาวะฉุกเฉิน (Emergency Phase) เป็นระยะที่เริ่มภัยเข้ามาในศูนย์ระยะนี้จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนในด้านอาหาร น้ำดื่ม เสื้อผ้า และการบริการสาธารณสุข ระยะนี้จะกินเวลาประมาณหลายอาทิตย์ หรือแม้แค่หลายเดือน

ระยะที่ 2. ภาวะบรรเทาทุกข์ (Relief Phase) โดยจะต่อเนื่องจากระยะฉุกเฉินโดยส่วนใหญ่จะเริ่มตั้งแต่ 6 เดือนถึง 2 ปี หลังจากภัยเข้ามาอยู่ในศูนย์ ระยะนี้จะมีการใช้ระบบบัตรปันส่วนอาหาร การตั้งโรงเรียน คลินิกรักษาโรค และอื่นๆ

ระยะที่ 3. ระยะเวลาพัฒนาแบบยืดหยุ่น (Flexible Phase) การบริการผู้ลี้ภัยทุกอย่างอย่างควรที่จะมี เช่น โรงเรียน คลินิก และอื่นๆ ในระยะนี้ผู้ลี้ภัยควรที่จะพึ่งตัวเองให้ได้แล้วพร้อมทั้งการถอยออกห่างขององค์กรผู้ให้ความช่วยเหลือ โดยส่วนมากแล้วระยะนี้จะอยู่กินนานเวลาจนกว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะสามารถหาทางออกให้แก่ผู้ลี้ภัย ตามหลักการแก้ปัญหาผู้ลี้ภัยสามประการได้

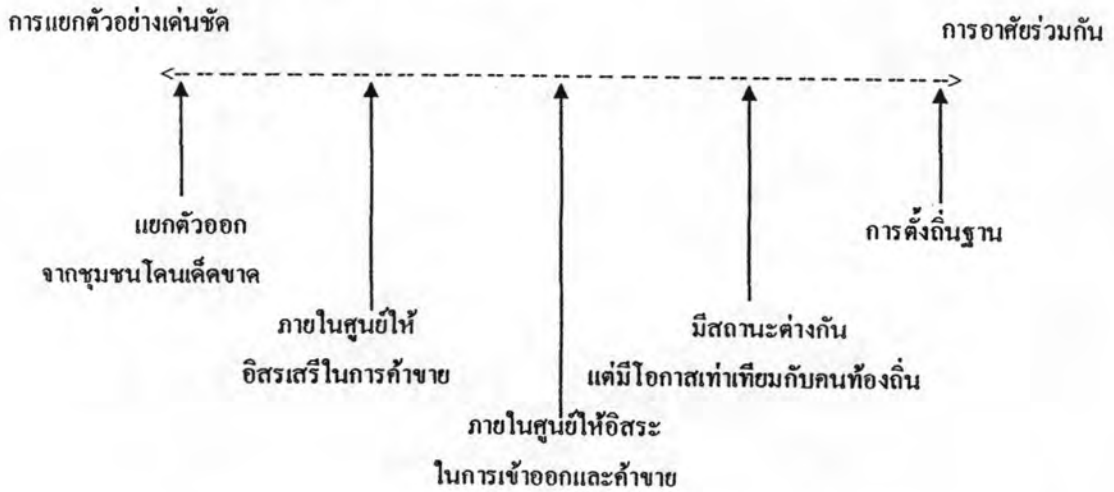
สำหรับในกรณีของประเทศไทย ในปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยยังไม่มีการอนุญาตให้ผู้หนีภัยจากการสู้รบสามารถทำงานได้ภายในพื้นที่พักพิงชั่วคราว โดยมีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องว่าปัญหาการปิดกั้นโอกาสการทำงานของผู้หนีภัยฯ เป็นสิ่งที่ควรจะมีการปรับเปลี่ยน เพราะเห็นว่าถึงแม้ประเทศไทยจะไม่ได้ลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้ลี้ภัย ค.ศ.1951 และพิธีสารต่อท้าย ค.ศ.1967 แต่ประเทศไทย “ควร” ที่จะมีนโยบายต่อผู้หนีภัยฯ อย่างน้อยก็ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโอกาสในการทำงาน เพราะในปัจจุบันไม่มีนโยบายใดๆ ที่อนุญาตให้ผู้หนีภัยฯ ทำงานได้ ดังนั้นควรที่จะมีการปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแรงงานของประเทศ เนื่องจากว่า ผู้หนีภัยจากการสู้รบในประเทศไทยไม่สามารถประกอบกิจกรรมใดๆ ทางเศรษฐศาสตร์ได้ เพราะขาดสิทธิที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Muntarbhom, 2004)

การอยู่ร่วมกันระหว่างผู้อพยพกับชุมชนโดยรอบ

การอาศัยในพื้นที่ร่วมกันระหว่างชาวบ้านซึ่งอยู่เดิมในพื้นที่ และผู้ลี้ภัยหรือผู้หนีภัยฯ ที่ย้ายเข้ามาอยู่ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการอยู่ในรูปแบบของศูนย์อพยพ หรือเป็นการตั้งถิ่นฐานใหม่ของผู้ลี้ภัย ย่อมต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การพึ่งพาอาศัย หรือแม้แต่ความขัดแย้งกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับของการแยกหรืออยู่ร่วมกัน ตัวอย่างเช่น บางแห่งมีการบังคับให้ผู้ลี้ภัยอาศัยและดำรงชีวิตภายในพื้นที่แนวกันเขต

พร้อมทั้งมีการตรวจตราเคร่งครัดเพื่อป้องกันมิให้ผู้ลี้ภัยหลบหนีจากพื้นที่ ในขณะที่บางแห่งก็อนุญาตให้ผู้ลี้ภัยสามารถแลกเปลี่ยนค้าขาย หรือออกไปทำงานนอกศูนย์ได้ ตัวอย่างเหล่านี้ก็มีความแตกต่างกันตามแต่ละประเทศที่มีข้อปฏิบัติที่แตกต่างกัน แผนภูมิที่แสดงด้านล่าง

แผนภาพที่ 1 แสดงลักษณะการจัดการผู้อพยพและชุมชนรอบศูนย์อพยพ

ที่มา: Vocational Training Handbook, a practical guide to the planning and implementation of vocational training program with refugees in developing country context. D. Smawfield, (1999)

การตั้งถิ่นฐานของผู้ลี้ภัยนั้น จะต้องมีลักษณะของความสัมพันธ์ที่กระหว่างกลุ่มผู้ลี้ภัยและชาวบ้านท้องถิ่นที่ย้ายถิ่นเข้าไป โดยความช่วยเหลือของผู้ลี้ภัยต้องไม่พิเศษเหนือกว่าคนท้องถิ่นรวมทั้งผู้ที่อาศัยดั้งเดิมจะต้องไม่ถูกกีดกันหรือขับออกจากโครงการตั้งถิ่นฐานของผู้ลี้ภัย และการตั้งถิ่นฐานนั้นต้องไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ (Rogge, 1987) หรือแม้แต่การดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลี้ภัย ในการช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาล การแจกจ่ายอาหาร การฟื้นฟูสภาพจิตใจ การให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษา ความช่วยเหลือเหล่านี้ นอกจากจะมีให้แก่ผู้ลี้ภัยในค่ายผู้อพยพแล้ว ควรให้ความช่วยเหลือในลักษณะเดียวกันต่อชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการเข้ามาพักพิงของผู้ลี้ภัยด้วย (Chantavanich & Rabe, 1990) รวมทั้งการฝึกทักษะและอาชีพควรเปิด โอกาสให้คนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณ ใกล้เคียง กับ พื้นที่พักพิงฯ ได้เข้าฝึกด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อลดความเข้าใจผิดและสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้หนีภัย จากการสู้รบและคนไทยในพื้นที่ใกล้เคียงรอบๆพื้นที่พักพิงฯ (พรพิมล ศรีโชติ (บก.), 2545)

วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพให้แก่ผู้อพยพ

จากความเชื่อที่ว่า การส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพมีส่วนในการสนับสนุนการกลับถิ่นฐานของผู้หนีภัยฯ หรือเพื่อให้ผู้หนีภัยฯ สามารถใช้ความรู้และทักษะนั้นได้ไม่ว่าผู้ลี้ภัยเหล่านั้นจะได้ตั้งถิ่นฐาน ณ ที่ใดก็ตาม หรืออย่างน้อยที่สุด คือ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ลี้ภัยขณะอาศัยอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราวโดยวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพภายในศูนย์อพยพ มี 2 เหตุผลหลัก คือ

1. เพื่อเป็นประโยชน์ในการตั้งถิ่นฐานใหม่ เพื่อให้ผู้หนีภัยฯ ได้มีความรู้และความสามารถนำกลับไปประกอบอาชีพได้เมื่อกลับมาตุภูมิ
2. เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ลดความเบื่อหน่าย และการสร้างปัญหาภายในค่าย จะช่วยให้ชีวิตที่ไร้ประโยชน์ภายในค่ายมีสิ่งที่มีประโยชน์ทำมากยิ่งขึ้น (Lyby, 2001)

นอกจากวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพดังกล่าวข้างต้น การส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพยังเป็นการเพิ่มความเคารพตัวเองของผู้ลี้ภัยที่อาจหายไปในช่วงหลายปีที่อยู่ในพื้นที่ฯ อีกด้วย เพราะจากผลการศึกษาของ Chantavanich & Reynolds Eds., (1988) ที่พบว่าสภาพชีวิตผู้อพยพภายในค่ายอพยพจะมีความกดดันและความยากลำบากในการดำรงชีวิต เกิดความเครียด ความกดดัน และภาวะไร้ความหวัง เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุของความเบื่อหน่ายและลดคุณค่าของตัวเอง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่ที่ไม่ได้ทำงานอะไร นำไปสู่ความขัดแย้งในตัวเอง ภาวะความกดดันอาจนำไปสู่การก่อความรุนแรงด้วย และนอกจากนี้วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพยังเป็นผลดีต่อเยาวชนที่เติบโตขึ้นมาภายในค่ายผู้อพยพในการที่จะเรียนรู้ทักษะด้านอาชีพด้วย

สำหรับวัตถุประสงค์อื่นๆ ของการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ คือ การเพิ่มรายได้ และการมีบทบาทภายในชุมชนของผู้หนีภัยฯ และยังเพื่อการสร้างความมั่นใจในการตั้งถิ่นฐานใหม่ของผู้หนีภัยฯ (Martin Forbes, 1995) และเป็นการแก้ไขปัญหาลี้ภัยให้ผู้หนีภัยฯ ได้มีงานทำ ไม่ให้ลี้ภัยออกนอกพื้นที่พักพิงฯ (มหาดไทย, ม.ป.ป.) นอกจากนี้ยังเป็นการลดช่องว่างระหว่างความคาดหวังของกลุ่มผู้ลี้ภัยภายในศูนย์อพยพกับความเป็นจริงในประเทศกัมพูชา จำเป็นต้องเปลี่ยนจากการให้ความสำคัญต่อการบริการในแก้ปัญหาภายในศูนย์อพยพ ไปสู่การให้ความสำคัญต่อโครงการช่วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิด

คุณภาพระหว่างกาให้ความช่วยเหลือกับการหลุดพ้นจากการพึ่งพา โดยการเอาชนะอุปสรรคชีวิตภายในศูนย์อพยพที่จะส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเอง (Thorn, 1991)

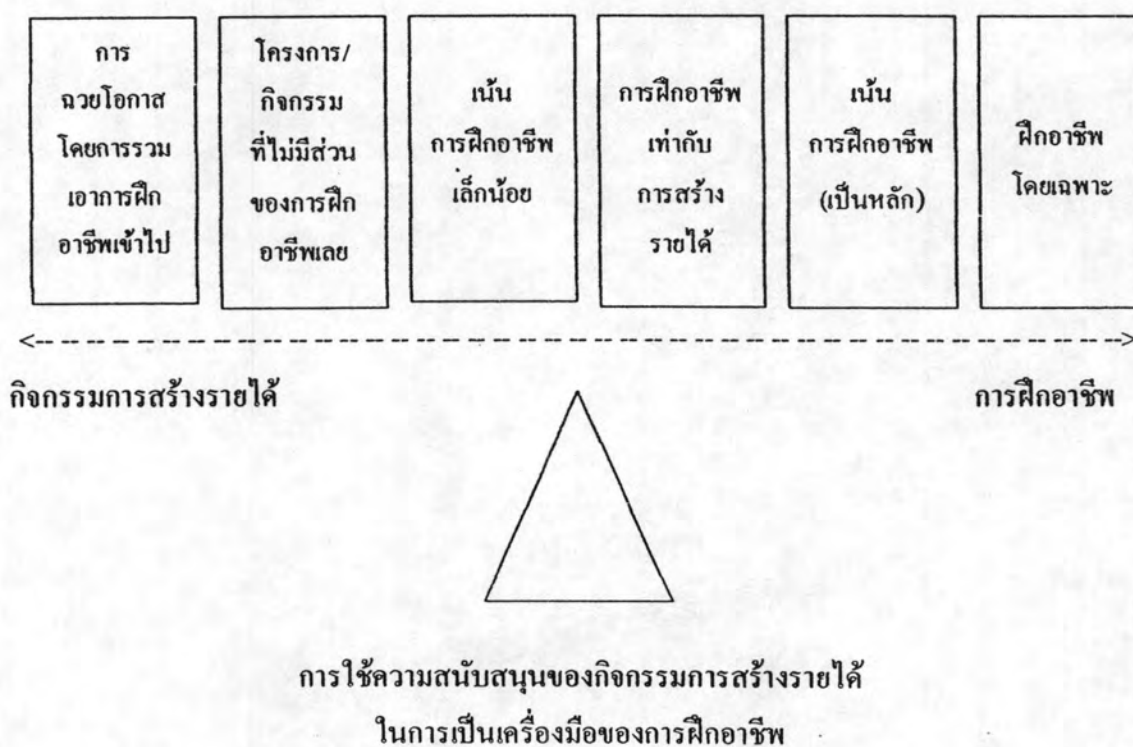
เพศกับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ

ประเด็นเรื่องสิทธิ และและความสะดวกของชายหญิงในการเข้ารับการศึกษา หรือการมีบทบาทหน้าที่ภายในชุมชนก็เป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่มีผู้สนใจศึกษา เนื่องจากหลายๆ กรณีพบว่าผู้หญิงมักจะต้องรับหน้าที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว แต่อย่างไรก็ดี ผู้ลี้ภัยหญิง มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วม โครงการเพื่อที่จะเพิ่มรายได้ของครอบครัว ซึ่งเป็นความคาดหวังผลในระยะสั้น เช่น งานหัตถกรรมเล็กน้อยๆ ส่วน โครงการส่งเสริมการช่วยเหลือตนเองในระยะยาวนั้น เป็นการยากที่ผู้ลี้ภัยหญิงจะได้เข้าร่วม และยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ที่ต้องการให้ผู้ลี้ภัยมีทักษะและช่วยเหลือตนเองได้ เนื่องจากมีเพียงผู้หญิงลี้ภัยจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น ที่ได้เข้าร่วม โครงการส่งเสริมการช่วยเหลือตนเอง (Martin Forbes & Copeland, 1988) ผลจากการ ได้รับการฝึกอาชีพและได้มีการรวมกลุ่มอาชีพขึ้น ได้เพิ่มอำนาจและบทบาทให้แก่ผู้หญิงมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดทางมิติ วัฒนธรรม ของชุมชน ที่ให้ความสำคัญต่อเพศชายที่มากกว่าก็เป็นผลให้ผู้หญิงไม่มีตำแหน่งในองค์กรในระดับผู้ปกครองภายในพื้นที่พักพิงๆ รวมทั้งค่านิยมของชุมชนที่ไม่ให้ความสำคัญหรือการละเมิดสิทธิของสตรี (Brown, 2005) สาเหตุที่ผู้หญิงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมอาชีพและฝึกอาชีพนั้น ทั้งนี้อาจจะเกิดจากปัจจัยหลายๆอย่างตัวอย่างเช่นภาระของครอบครัว การดูแลลูก หรือบางโครงการกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นที่เกี่ยวกับระดับการศึกษาขั้นต่ำ และในกรณีที่บางโครงการที่จัดไม่เกี่ยวข้อง หรือไม่ตรงกับความต้องการของผู้หญิง เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ โดยมากแล้วโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพนั้นให้แก่ผู้ลี้ภัยหญิงที่จัดขึ้น จะประกอบด้วยสาขาดังต่อไปนี้ การตัดเย็บเสื้อผ้า หัตถกรรม การปรับปรุงบ้าน สุขภาพและสุขอนามัย การดูแลเด็ก โภชนาการและ การบริหารจัดการ รวมทั้ง ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง ตัวอย่างเช่น การผจญกรรมและ โภชนาการ เพื่อช่วยผู้หญิงเหล่านั้นสามารถดูแลตนเองได้มากขึ้น (Martin Forbes, 1995)

รูปแบบการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ

ระดับของการฝึกอาชีพและกิจกรรมที่สร้างรายได้ของผู้ลี้ภัยในแต่ละศูนย์อพยพก็มีความแตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชน หรือ หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ ทั้งนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ระดับตามแผนภูมิด้านล่างซึ่งให้เห็นถึงความเข้มข้นของวัตถุประสงค์ของ โครงการที่เน้นฝึกอาชีพเป็นหลัก หรือ โครงการที่เน้นการสร้างรายได้ของผู้ลี้ภัย

แผนภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของกิจกรรมการสร้างรายได้และการฝึกอาชีพ

ที่มา: Vocational Training Handbook, a practical guide to the planning and implementation of vocational training program with refugees in developing country context. Smawfield, David. (1999)

ออกเป็นอีกสองกลุ่ม คือ กลุ่มเพศชายและกลุ่มเพศหญิง ที่จะให้กลุ่มตัวอย่างจัดเรียงลำดับความสำคัญของทักษะอาชีพที่จำเป็นต้องมีการฝึก ผลที่ออกมาจะพบว่า แต่ละพื้นที่ที่ฝึกพิงๆ แต่ละกลุ่มตัวแปร ก็จะมีการเลือกกิจกรรมที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสนใจและการนำไปใช้ได้ (Bartlett, 2003)

ปัญหาในการดำเนินโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ

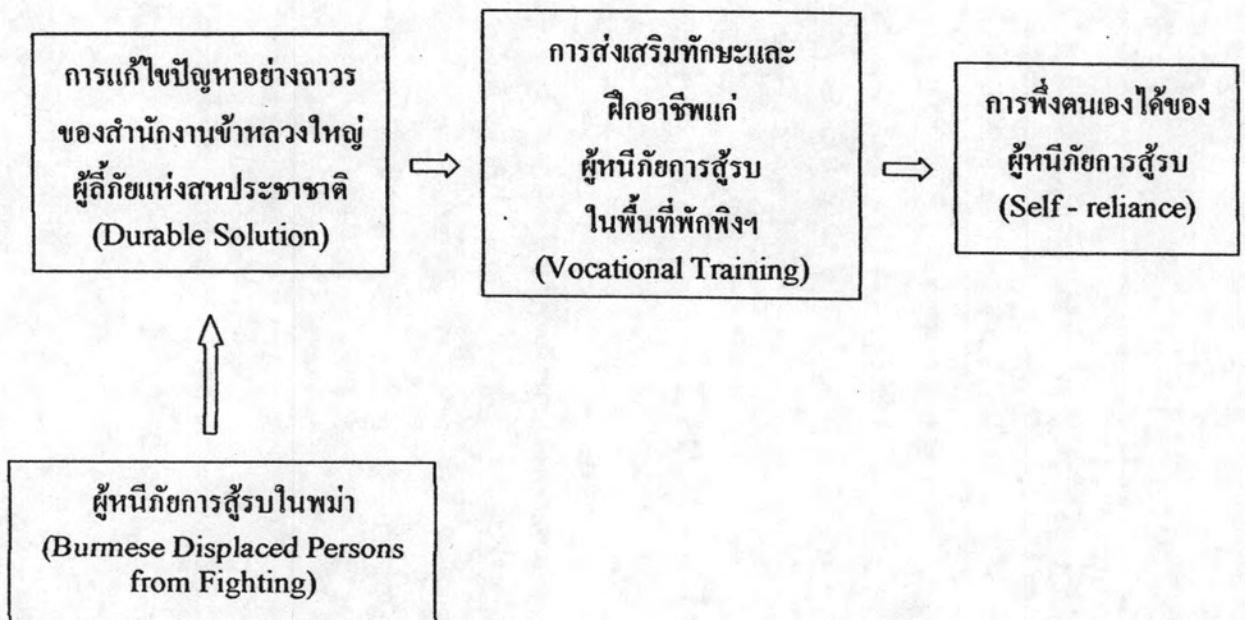
จากประสบการณ์ในหลายประเทศ และหลายโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ พบปัญหาในการดำเนินงานในโครงการส่งเสริมอาชีพต่างๆ ได้แก่ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการไม่มีความชัดเจน แผนดำเนินการไม่เหมาะสม (การประเมินทักษะ การวิจัยตลาด การระบุคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโครงการ) ค่าใช้จ่ายในการบริหารโครงการมากเกินไป หรือ ความไม่เพียงพอของงบประมาณ ความไม่แน่นอนของระยะเวลาดำเนินการ โครงการ และรวมถึงความเข้าใจไม่ตรงกันของเกี่ยวกับเป้าหมายของโครงการ ระหว่างผู้ดำเนินการและศูนย์กลาง (Martin Forbes & Copeland, 1988)

E.Lyby. (2001) เห็นว่าปัญหาที่พบในการดำเนินโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ ได้แก่ การจัดการโครงการยังไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีความชัดเจนที่เป็นระบบของวัตถุประสงค์และแผนโครงการ ซึ่งมักจะผสมกันระหว่างวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ (เพื่อการจ้างงาน หรือการใช้แรงงานของคนเอง) กับวัตถุประสงค์ทางสังคม (กิจกรรมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจ) การถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ที่เขาวิชาที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนยังมีน้อย ผลที่ตามมา คือ การออกแบบโครงการที่ขาดความสอดคล้องกัน ขัดแย้งกันในการติดตามผลเพื่อที่จะรายงานและบัญชีรับจ่ายของเงินทุน

Bond (1986) พบปัญหาของโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ เนื่องจากโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพนั้น ไม่ได้มีความสำคัญในลำดับขั้นๆของกิจกรรมที่จัดโดยองค์กรพัฒนาเอกชน ภายในศูนย์อพยพและพบว่าผู้ลี้ภัยที่ผ่านการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ กลับไม่ได้ค่าตอบแทน หรือผลประโยชน์ตอบแทนจากงานที่ทำไป เนื่องจากถือเป็นการบริการชุมชน ดังนั้น ผู้ลี้ภัยจึงไม่มีแรงจูงใจที่ต้องการจะทำงานร่วมในสหกรณ์ แต่ผู้ลี้ภัยต้องการที่จะทำงานส่วนตัวของตนเองในการเลี้ยงครอบครัวมากกว่าจะเสียเวลาในการทำงานแก่สหกรณ์ จากจุดนี้เอง ทำให้ผู้ลี้ภัยที่มีทักษะเลือกที่จะประกอบธุรกิจส่วนตัว มากกว่าจะเข้าร่วมกับโครงการ หรือ ขัดแย้งของการฝึกปฏิบัติ ทำให้คุณภาพของสินค้าที่ผลิตได้นั้นมีคุณภาพไม่ดีนัก เนื่องจากโครงการพึ่งความสนใจและทุ่มเททรัพยากรไปที่การสอนทฤษฎีมากกว่า และแนวทางที่นำไปสู่ความสำเร็จของโครงการ ได้นั้นต้องคำนึงถึงผลของรูปแบบ

ของการจ้างงานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น พร้อมทั้งความยั่งยืนด้วย(Crisp, Talbot & Cipollone, 2001) รวมทั้งการจัดการบริหารขององค์กรต่างๆจัดขึ้นตามความคิดขององค์กร มิใช่จากความต้องการของเด็กและเยาวชน และเป็นอาชีพที่ง่ายๆ ไม่ซับซ้อน การจัดประเภทของงานก็ไม่มีควมชัดเจนพอ ไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนของการฝึกอบรม ไม่ได้จำแนกอาชีพของผู้ที่จะกลับประเทศเดิม หรือผู้ที่จะไปอยู่ประเทศที่สามออกจากกัน เป็นการฝึกแบบรวมๆ เพื่อนำเวลาภายในศูนย์อพยพเท่านั้น ทำให้เด็กไม่เห็นความสำคัญของการเข้ารับการฝึกอันเนื่องมาจากมองไม่เห็นอนาคต (นิสา ชูโต และอุทุมพร จามรมาน, 2532) รวมทั้งการรับรองการฝึกอบรม ที่ผู้ที่เข้ารับการฝึกจะได้รับประกาศนียบัตรหลังจากสำเร็จการฝึก แต่ใบประกาศนี้ไม่ได้การรับรองจากทางการ ทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมขั้นต่อไป หรือใช้ในการสมัครงานได้ (Martin Forbes, 1995)

2.6 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

2.6 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

